

C.C. van Baalen e.a. (red.), De waan van de dag. Jaarboek Parlementaire Geschiedenis 2006 (Amsterdam 2006)

De weg naar 'Europa' van de 'netwerker' Wim Beyen

W.H. Weenink, *Bankier van de wereld. Bouwer van Europa. Johan Willem Beyen 1897-1976* (Prometheus Groep/NRC Handelsblad; Amsterdam en Rotterdam 2005) ISBN 90 446 0476 7, 575 p., prijs: € 39,95.

In biografieën van negentiende- en twintigste-eeuwse politici en bestuurders is de blik doorgaans gefixeerd op hetgeen de hoofdpersoon uitzonderlijk maakte. Vaak wordt datgene waarmee de hoofdpersoon zich een duidelijke exponent toonde van zijn of haar tijd en omgeving impliciet beschouwd als minder spannend. Deze eenzijdige concentratie op de bril van de 'held' of 'heldin' is wel eens jammer. De levensbeschrijving van de enkeling kan immers een prachtig inzicht geven in het denken en handelen van de groep. Ook in de vorig jaar verschenen biografie van Johan Willem Beyen (1897-1976) ligt de nadruk op de uniciteit van de gebiografeerde. Beyens biograaf, W.H. Weenink, die op deze biografie promoveerde, ziet hem als een ten onrechte 'vergeten held'.

Beyen nam als partijloos minister samen met de KVP'er Joseph Luns Buitenlandse Zaken voor zijn rekening in het kabinet-Drees III (1952-1956). Zijn belangrijkste wapenfeit als minister was zijn bijdrage aan het initiatief van de Beneluxlanden tot een 'doorstart' van de Europese (economische) integratie, nadat de totstandkoming van de Europese Defensiegemeenschap en de Europese Politieke Gemeenschap in augustus 1954 door het Franse parlement was geblokkeerd. De centrale vraagstelling in dit proefschrift is of er in Beyens intellectuele ontwikkeling gedurende zijn jeugd en zijn loopbaan in het bankwezen aanknopingspunten te vinden zijn voor zijn latere handelen als minister. Was er sprake van een 'dwingende ontwikkeling (...) die Beyen onherroepelijk in de richting van Europese samenwerking duwde'?

In dit vlot geschreven, verhalende boek (dat steunt op uitvoerig archiefonderzoek) mag de lezer op basis van het door de biograaf aangedragen materiaal zelf conclusies trekken over het karakter van de hoofdpersoon. Weenink toont hoezeer Beyen, die aan het einde van de negentiende eeuw met een *silver spoon* in de mond geboren werd, een product was van zijn afkomst en scholing. Via zijn vader (die een topfunctie had bij de Staatsspoorwegen) leerde hij de wereld van vervoer en techniek kennen, terwijl zijn moeder een levenslange liefde voor de klassieke muziek (tot en met Brahms) bij hem deed ontvlammen. Als 'briljante' gymnasiast leerde hij de moderne vreemde talen vloeiend spreken en werd zijn redenaarstalent gepolijst. Beyen was gedistingeerd, maar aan de hand van enkele goedgekozen anekdotes toont Weenink aan dat deze cultuurmens zich bij tijd en wijle ook gedroeg als een proleet. Na een diner van het kabinet-Drees III waarbij ook de partners aanzaten, maakte Beyen zich bijvoorbeeld vrolijk over het uiterlijk van zijn buurvrouw aan tafel, de echtgenote van minister J.M.L.Th. Cals, die hem, zo liet Beyen weten, had getroffen als de enige Picasso die leek. Over de Franse premier en minister van Buitenlandse Zaken Pierre Mendès-France zei Beyen eens tegen W.L. Brugsma: 'Iedere keer dat ik met die tapijtenjood moet onderhandelen, hou ik mijn handen op mijn zakken.'

Beyen was een jobhopper, die in de jaren twintig en dertig in de nijverheid, bij de overheid en in het bankwezen actief was. In de beschrijving van zijn bliksemcarrière tijdens het interbellum zet Weenink hem neer als een handige 'netwerker', die snel verveeld raakte met zijn werk. De vaart in Beyens carrière was voor een belangrijk deel te danken aan zijn talent voor het vinden van de juiste kruiwagens, zoals Anton Philips, L.J.A. Trip en Hendrikus Colijn. In

1952 droegen Beyens uit de jaren dertig daterende vriendschappelijke contacten met koningin Juliana en (vooral) prins Bernhard op verschillende manieren bij tot zijn benoeming tot minister.

Weenink werkt in deze levensbeschrijving nadrukkelijk toe naar een positieve beantwoording van de centrale vraagstelling, in die zin dat hij in vrijwel al Beyens eigenschappen, handelingen en ervaringen vóór 1952 (met uitzondering van zijn promiscuïteit tijdens zijn eerste huwelijk) voortekens ziet van zijn inzet als minister voor de Europese zaak.

Weenink zoekt het bijzondere van Beyen vooral in de vruchten van zijn denkvermogen. Geregeld herhaalt hij dat Beyen briljant was. Op verschillende plaatsen in het boek stelt Weenink dat een passage over conjunctuurbeleid in een nooit uitgegeven manuscript van Beyen uit 1931 niet onderdeed voor de vernieuwende anticyclische economische inzichten die John Maynard Keynes in 1936 presenteerde. Je kunt je afvragen of dat niet een overschatting is van de betekenis van de wellicht voorlijke, maar vrij algemene denkbeelden over dit onderwerp van de jurist Beyen, die zichzelf als een dilettant op economisch gebied beschouwde.

In de conclusie van het boek wordt Beyens ontwikkeling samengevat. Door de Grote Depressie kwam hij tot het inzicht dat het voortbestaan van de maatschappij afhing van het regelmatig verhogen van het welvaarts- en ontwikkelingspeil van de grote massa. Er bestond volgens Beyen geen principiële belangentegenstelling tussen kapitaal en arbeid. Aanvankelijk geloofde hij dat welvaartsverhoging gegenereerd zou kunnen worden door een mondiale economische samenwerking, maar geconfronteerd met het catastrofale protectionisme van de grote mogendheden in de jaren dertig zwoer hij het 'one world-concept' af en koos hij voor een 'regionale' economische eenwording. Tijdens de oorlog ontwikkelden zijn ideeën zich tot concrete plannen (het belangrijkste daarvan behelsde de vorming van een 'Atlantische groep') die volgens Weenink aan de basis zouden liggen van zijn 'baanbrekende' Europabeleid als minister.

Netwerkers zijn zelden origineel; die proberen vast te stellen uit welke hoek de wind zal waaien, omdat ze daar hun voordeel mee kunnen doen. Behoorde deze netwerker niet meer tot de trendvolgers dan tot de trendsetters? De kern van het door Weenink geschetste voortschrijdend sociaaleconomisch inzicht van Beyen is namelijk helemaal niet zo uitzonderlijk, maar is juist exemplarisch voor de ontwikkeling van het (professionaliserende) economische denken in Nederland vanaf het begin van de jaren dertig, van links tot rechts.

Wat Beyen over 'Europa' beweerde, was niet zo heel veel meer dan een tamelijk algemene formulering van geaccepteerde opvattingen. Als minister moest hij binnen smalle marges opereren; hij nam een middenpositie in tussen het terughoudende kabinet en de 'federalistische' Tweede Kamer (al waren er ook collega-ministers die op Europees gebied ambitieuzer waren dan Beyen, zoals Jelle Zijlstra en Sicco Mansholt). Deze lezer kreeg de indruk dat Beyen het innemen van heldere standpunten over controversiële vraagstukken (zoals de gewenste exacte dosis politieke integratie in de toekomstige economische gemeenschap) dan ook voortdurend uit de weg ging.

Deze biografie hoeft niet gerechtvaardigd te worden onder verwijzing naar de genialiteit van de gebiografeerde. Dit boek geeft een prachtig inzicht in de geestelijke ontwikkeling van een politicus wiens denkbeelden in menig opzicht representatief genoemd kunnen worden voor die van zijn generatie. Juist dat is de waarde ervan.

Robin de Bruin